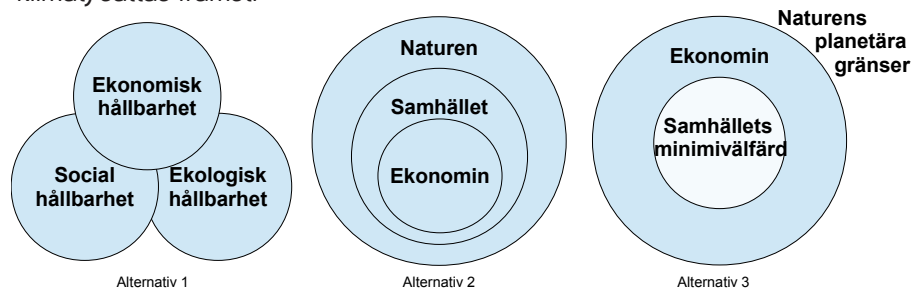

Tankemodeller för en hållbar utveckling

Är hållbarhet en förhandling mellan tre intressen (Alternativ 1)? Nej, forskning säger att människan, samhället och ekonomin ingår i naturen och måste anpassa sig till naturen (Alternativ 2). Alternativ 3 (kateraworth.com) vill sätta miniminivåer för ett dussintal grundläggande mänskliga behov (välfärdstatens grundtanke) och samtidigt hålla ekonomin inom naturens gränser. Systemskissen på sidan 1 är en fördjupning av Alternativ 2-3 och visar vårt beroende av (1) en stark och frisk natur samt (2) ett jämlikt samhälle.

Alternativ 2-3 utgår ifrån att naturen är vårt livsuppehållande system och en förutsättning för alla mänskliga mål. Bland FN:s sjutton mål (Agenda 2030 SDGs) och Sveriges alla politiska mål, bör därför ekosystemets hälsa (inkl klimat) sättas främst.

En ny vision

Visionen om evig tillväxt har lett oss in i en farlig återvändsgränd där naturen försvagas och allas hälsa och överlevnad äventyras. En ny vision behövs. Vi föreslår följande där hälsan sätts på första plats:

En hållbar framtid för alla: frisk planet, rättvist samhälle, friska människor.

Målet är att bevara planetens, landets och kommunens naturresurser i riklig mängd, mångfald och prima hälsotillstånd för en frisk framtid för alla. Hur? Riktningen är klar: minskad mänsklig belastning på naturens ekosystem och jämlikare samhällen:

- stärka naturen genom att minska vår konsumtion, produktion och avfall
- utveckla kretslopp i jordbruk och industriproduktion med minimalt avfall
- investera i lokal produktion till basbehov såsom mat, energi, bostad
- hålla/minska befolkningen till vad lokalt jordbruk klarar av att försörja
- återställa våtmarker, skog, flodbäddar, naturreservat m fl natursystem
- stärka jämlikhet, samhörighet och samarbete lokalt och i världen
- samverka resultatintriktat för att infria visionen "En hållbar framtid"

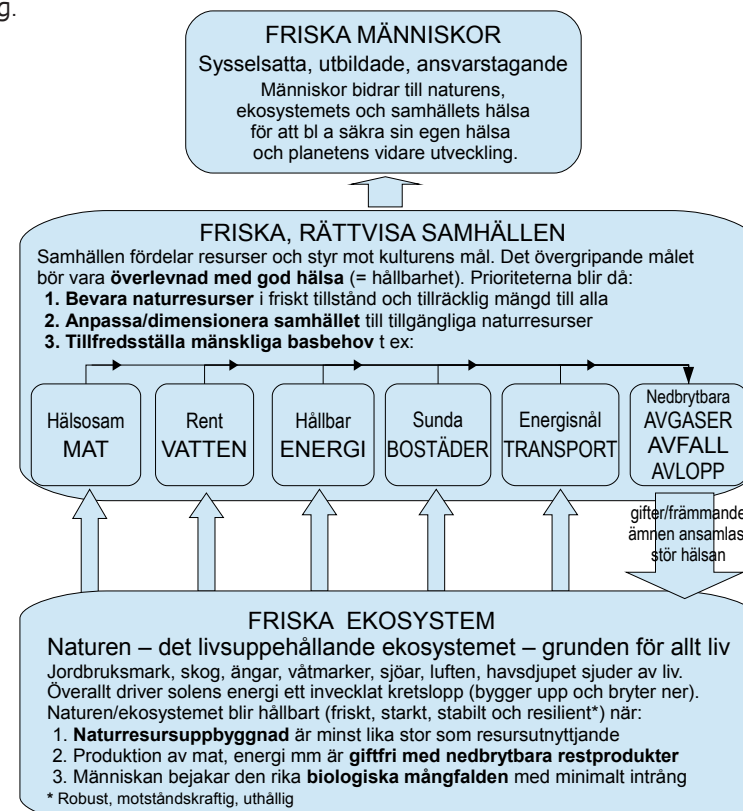
Läromedel för en hållbar framtid: www.alternativ.nu/hushalla www.omstallningsigtuna.se

Omställning i ett nötskal

Samtal kring en hållbar utveckling

Människan är en del av naturen, jordklotets komplicerade livssystem, på samma sätt som ögat är en del av kroppen. Just som kroppen förser ögat med allt ögat behöver för att fungera, så förser naturen oss med allt vi människor behöver. Naturen med dess flertaliga ekosystem, vart och ett med sitt syfte och roll, är **vårt livsuppehållande system** och grunden för allt liv.

För att överleva, må bra och förbli friska (= socialt hållbart), så får vi se till att grunden – hela naturen – är frisk och alla dess delar fungerar i fullgott skick (= ekologiskt hållbart). Systemskissen nedan visar kopplingar mellan vår hälsa/välmående och naturens hälsa/välmående. På följande sidor utforskar vi tillsammans vad hållbarhet innebär och dem många steg vi kan ta i den riktning.

Ett hållbart samhälle bygger på friska natursystem

Viktigt vägval

- De flesta av oss är medvetna om världens tilltagande miljö- och hälsoproblem, inte minst klimatförändring och den stigande konsumtionens roll i detta. Vi ser effekterna redan nu och i längden leder denna väg till naturens och samhällets fullständiga kollaps.¹
- Om vi i stället väljer att minska vår konsumtion, produktion och avfall till vad ekosystemen klarar av, dvs en annan livsstil, så är vi på väg mot bättre hälsa och en stabilare utveckling.^{2,3}
- På sikt bör vi även minska världens befolkning så att friska naturresurser räcker åt alla och naturen får utrymme att utvecklas vidare.⁴

Barnen ärver morgondagens samhälle men vi väljer vägen till en hållbar framtid redan idag.

1. Enligt forskning närmar sig naturen stora "tipping points". Se Planetary Boundaries, 2015.
2. För ett stabilt klimat ska konsumtionen understiga cirka 1-2 ton koldioxid per person och år. För hälsan ska utsläpp av farliga ämnen helt upphöra. För fullständig förnyelse av naturresurser ska vi komma ned till ett fotavtryck på högst ett jordklot.
3. Avfall är en begränsande faktor för samhället. Naturen klarar inte det, det ansamlas och skadar hälsan. I första hand ska mängden minskas och där möjligt återvinnas.
4. Människans ständiga tillväxt genom seklerna har lett till dagens ekosystemkris. En stabil och på lång sikt mindre befolkning ger både människa och natur mer utrymme. Med mer resurser per person får vi bättre förutsättningar för hälsa och överlevnad.

Välj en hållbar och hälsosam livsstil!

NÄRODLAD MAT I SÄSONG:

- **Små steg:** Handla säsongens närodlade mat, lite mindre kött, fisk, mejeriprodukter, skipa flaskvatten, långväga bröd/kakor.
- **Medel:** Fler vegetariska rätter, handla i gårdsbutiker, odla lite själv.
- **Stora:** Gå med i en grupp som köper direkt av en bonde i närheten.

ENKLARE KONSUMTION, LUGNARE LIV, MINDRE AVFALL:

- **Små:** Sluta köpa dags- och veckotidningar, flaskvatten, pappersservetter mm – saker som kräver energi och skapar avfall varje dag.
- **Medel:** Handla begagnat, gör själv, hyr/låna, behåll längre. Ge bort nyttigheter, investeringar, ditt tid i stf pryglar i present. Välj naturmaterial t ex linoljefärg. Välj kvalitetsmöbler som håller i generationer.
- **Stora:** Med pengarna du spar, gå ner i arbetstid eller investera i en hållbar framtid. Prova en tid med "slow-living".

MINSKAD ENERGI:

- **Små steg:** Spara in hushållsenergi, t ex genom lägre inomhus-temperatur, kortare duschar, energieffektiv matlagning mm.
- **Medel:** Investera i tilläggsisolering, luftolfångare, solceller, elbil. Lönsamhet är bra men viktigast är energiminskning och oberoende.
- **Stora:** Semestra i Sverige i stället för i utlandet. Flyg och bil med tillhörande infrastruktur slukar stora energi- och andra resurser.

HÄLSOSAMMARE TRANSPORT:

- **Små steg:** Gå, cykla eller åk kollektivt när det passar/fungerar. Det spar resurser och ger värdefull motion.
- **Medel:** Lägg om bil-till-jobbet-vanan till kollektivåkning/bilpool.
- **Stora:** Organisera bilpool, shopping till tätort, stormarknad och liknande. Varje sparad mil gör luften friskare och renare.

FRAMTIDSSÄKRA INVESTERINGAR:

- Välj en etisk bank. Välj lokala investeringsobjekt. Välj etiska fonder, företag, hållbar infrastruktur. Avstå fossil energi.

Testa din klimatpåverkan: www.klimatkontot.se

Exempel på mer hållbara samhällen/kulturer i världen är ....

Viktigast för mig att skänka mina barn är .....

Viktiga frågor för en hållbar utveckling

Hur utveckla samhället mot bevarad natur och hälsa? Här några frågor att själv fundera över och diskutera med politiker, kollegor, vänner och familj.

Definition: **Ett hållbart samhälle bevarar/återställer:**

- **naturresurser/ekosystem** som människan lever av (**ekologisk hållbarhet**)
- **en lagom stor befolkning** anpassad till naturtillgångarna inom landet (**social hållbarhet**)
- **människors hälsa** (fysiskt, psykiskt, socialt, existentiellt) (**social hållbarhet**)

En hållbar ekonomi tjänar samhället och bidrar till människans och naturens hälsa.

Basresurser: Hur bevara naturresurser i tillräcklig mängd till alla?

1. Stabil befolkning: Ökande befolkning tär på jordens resurser. Hur underlätta en minskning? Familjplanering, mindre familjer, decentralisering, emigration? Hur säkra nödvändiga basresurser per person i kommunen?

2. Frisk jordbruksmark: Europa har endast 0,7 ha/person produktiv/grön mark och importerar mat. Hur klara långsiktig livsmedelsförsörjning i kommunen om marken bebyggs? När stoppas ökningen av tungmetaller och andra föroreningar i jorden (bl a från handelsgödsel och slamspridning)?

3. Gödsel i kretslopp: Fosfor i konstgödsel utvinns i ett fåtal gruvor i världen och blir allt dyrare. Fosfor kan ersättas med djurgödsel och mänsklig urin, men kräver separationstoletter och system för uppsamling och transport till jordbruken. Vilka förberedelser görs för urinåtervinning i framtiden? För ekologiskt jordbruk med djurgödsel? För kretslopp mellan stad och land?

4. Rent färskvatten: Nödvändigt för liv och hälsa. Hur skyddas sjöar och grundvatten i kommunen så att vi har rent, hälsosamt vatten även i framtiden?

5. Energikällor, transporter: Vårt samhälle är uppbyggt kring klimatfarliga, hälsofarliga och sinande fossila bränslen. Hur bli fria från dessa? Hur minska behovet av transporter? Hur trygga vår framtid utan intrång i naturen? Hur skapa beredskap för energikriser?

6. Stabilt klimat: Uppvärmningen innebär bl a minskad jordbruksmark och utbredd vattenbrist i världen. Hur påverkas EU, Sverige, kommunen? Vilken beredskap har kommunen/staten/företag för t ex stormar, översvämning, havshöjning, el/oljeavbrott, klimatflyktingar som flyr undan krig och torka?

Hälsa: Hur säkra grunden till ett friskt och rikt liv?

7. Ekosystemhälsa: Grunden för vår hälsa och välmående är en frisk natur. Vad gör kommunen/staten/EU för att säkra naturens hälsa, omfång, mångfald? Hur minskas kemikalier, antibiotika, avfall? Hur stöds ekologiskt jordbruk, våtmarker, naturreservat, fiskereservat? Hur säkras återväxten, resursförnyelse?

8. Gruvor, kärnkraft, kol och skifferolja: Många industrier förorenar mark, grundvatten och luft i världen, ibland oåterkalleligt. Olyckor sker. För långsiktig hälsa och trygghet borde vi väl minska vårt beroende av dessa?

9. Folkhälsa: Hur förbättrar vi vår välfärd? Hur vända trenden med ökande astma, allergier, fetma, mobbning, missbruk mm? Hur påverkas vi av föroreningar, stress, trängsel, klyftor? Hur öka samhällssäkerheten i kriser?

10. Förtätning eller decentralisering? Mark, luft och vatten förorenas ju fler vi blir i tätorterna. Trängseln, bullret och stressen ökar. Hur ta hand om ökad trafik, avfall, vattenrening såväl som behov av nya bostäder, skolor, vårdhem? Hur hitta plats åt t ex cykelbanor? Hur säkra tillgång till livsmedel i kriser?

11. Sunda bostäder: Hur löser kommunen kraven på frisk luft, bullerfri miljö, grönska och sunda byggnader? Hur få byggnader långlivade och hållbara?

12. Lagom tempo/livsrytm: Avgörande för hälsan. Hur gör arbetsgivaren, facket, skolan, vården m fl för att främja ett lägre, harmoniskt tempo i vardagen? För att prioritera hållbarhetsmålen (naturen, hälsa, välmående) före jakten på effektivitet?

13. Äldrevård: Hur ta hand om äldre utan att öka befolkningen? Hur gör andra länder t ex Japan? Vad är viktigt i vården? Hur ge äldre gemenskap och trygghet inför livets slut?

Ekonomi: Hur styra mot bättre hälsa och bevarade resurser?

14. Avfall (fast, vätska, gas) är samhällets akilleshäla: vi blir sjuka och ekosystem slås ut. Hur minska på kemikalierna, på avfallet? Vilka bidrar med minst, hur gör de?

15. Tillväxt: Hög konsumtion är inte hållbar, så hur minska den? Hur planerar kommunen/staten/EU en övergång från tillväxt till hållbarhet? Hur tänker facket, företagare, pensionärsförbunden m fl anpassa sig för en framtid med lägre produktion samt fler människor som ska dela på kakan? Hur gör vi själva?

16. Vad är välstånd? Många människor i världen lever med gott välstånd och hälsa med en väsentligt lägre konsumtion och mer hållbart än vi. Hur kan också vi leva gott på mindre? Med bättre hälsa och bevarade resurser? Med ökad tillit? Hur bör samhället prioritera om (lista dagens prioriteringar och nya)?

17. Arbetsfördelning: Idag stressar alltför många med övertid, medan andra går sysslolösa i en ojämn, ohälsosam fördelning av samhällets arbetsbörda. Hur bättre fördela arbetet och sysselsätta fler, utan tillväxt? Förkortad arbetstid, arbetsdelning, basinkomst, andra lösningar?

18. Jämlikhet: Hur påverkas vi av ökande samhällsklyftor, statusjakt mm? Hur påverkas vår hälsa, vårt välmående? Hur påverkas naturens hälsa? Hur öka samhällsryggen/samarbetsviljan som behövs för överlevnad och fred?

19. Kultur: Normer såsom "spara" i st f "slösa" – vem lär våra barn detta? I vilka utbildningar ingår hållbara ekonomiska principer med resurshushållning och skydd för naturen? Vilka världskulturer är hållbara (rangordna!)?

20. Lokal ekonomi/demokrati: Friheten begränsas alltmer av internationella avtal, företag och institutioner (WTO, TTIP, IMF, m fl) vars mål (bl a tillväxt och ökad handel) ofta motverkar styrning mot hållbarhet. Hur stärka den lokala beslutanderätten? Hur öka självförsörjningsgraden för långsiktig trygghet och oberoende?

Handling för en hållbar utveckling

Det finns bred enighet om behovet av reella förändringar i politik, företagsbeteende och konsumtionsmönster/livsstil. Men det är handling som skapar förändring och räknas. Här några exempel. Med kreativitet och erfarenhet så hittar du flera.

Handla för en målinriktad hållbarhetspolitik

Att sätta hållbarhet högt på agendan är viktigt då samhället bestämmer spelreglerna och mål. Blocköverskridande samarbete med medborgarsamverkan är nödvändigt för ett lyckat långsiktigt resultat. Var med och bygg broar, skaffa kunskaper och erfarenheter och formulera realistiska framtidsbilder, planer och mål!

- **Små steg:** Uppvakta politiker, skriv insändare, maila myndigheter. Lyssna/lär/informera dig. Stödja koldioxidskatt och skatt på resurser.
- **Medel:** Ta upp hållbarhet i en förening, på ditt jobb, i kommunen. Föreslå/initiera konkreta handlingar, arbeta för konstruktiva steg framåt.
- **Stora:** Arbeta fram planer (t ex klimat-/energiplan, folkhälsoplan, avfallsplan, livsmedelsplan). Förebilder finns! Följ upp kommunens/företagets hållbarhetsresultat. Arbeta för jämställdhet lokalt och i världen.

Handla för ett starkare, friskare närsamhälle

Tryggheten blir större när vår mat, energi, byggande, hantverk mm kommer från lokala företag, oberoende av globala krafter. Lokala aktörer förvaltar oftast våra lokala resurser säkrast och bäst.

- **Små steg:** Stöd lokala producenter/handlare. Hjälp någon med enkla reparationer, ta med någon ut i naturen, plocka skräp, odla.
- **Medel:** Engagera dig i en lokal organisation, volontärarbete mm, plantera fruktträd/köksträdgårdar, sköt/restaurera ängsmark.
- **Stora:** Organisera/investerar/arbete i kooperativ/bolag för lokal energi, odling, naturskydd, daghem, vård mm.

När någon väljer en ny väg så följer andra efter. Snart är en ny kultur född.

Byggstenar för en hållbar utveckling⁵

Mindre konsumtion^{2,3} ger

- lägre energiförbrukning
- mindre transporter, klimatpåverkan, produktion och avfall
- sparade resurser, bättre hälsa...

Mindre produktion ger

- mindre resursförbrukning, energi, transporter och avfall³
- renare luft, jord, vatten, hav
- kortare arbetstid, bättre hälsa...

Minskat avfall^{2,3} ger

- mindre föroreningar, sjukdomar
- friskare djur, människor
- starkare, friskare ekosystem...

Mindre transporter medför

- mindre trafik, energi, investering i infrastruktur, buller och olyckor
- renare luft, bättre hälsa...

Fossilfri, minskad energi⁶

- stabilare klimat, friskare hav
- renare luft, jord, vatten, natur
- minskade konflikter i världen
- friskare människor

Kortare arbetstid ger

- mer fritid, fler jobb, mindre stress
- lättare livspussel, bättre hälsa...

Sunda byggnader ger

- lång livslängd, lågt energibehov
- kretslopp för dagvatten, urin
- sund livsmiljö, bättre hälsa...

Ekologiskt jordbruk ger

- kretslopp för djurgödsel, urin
- minskad import och transport (gödsel, kemikalier, foder)
- fler jobb, friskare ekosystem...

Decentralisering ger

- närmat, kortare transporter
- lokala jobb, kortare pendling
- mindre trängsel, stress
- friskare städer, bättre hälsa

Samhällssäkerhet ger

- försäkring mot världskriser/kaos
- livsmedel, sjukvård under en kris
- ökad återhämtningsförmåga/resiliens
- ökad trygghet, bättre hälsa...

Lokalekonomi ger

- lokalt ägda bolag: banker, elbolag...
- fler jobb, bättre service
- kundfokus i st f aktieägarfokus
- oberoende, inflytande, stabilitet

Mer jämlikhet ger

- mer samhörighet, stabilare värld
- mindre fattigdom, skuldsättning, migration, trafficking, stress, oro
- färre krig, konflikter, bättre hälsa...

Mindre befolkning ger⁴

- mer naturresurser per person
- färre bostäder, bilar, vägar
- mer natur, parker, vildmark
- mindre trängsel, stress, bättre hälsa
- färre resurskonflikter, en fredlig värld

5. Byggstenarna syftar till att bevara ett stabilt samhälle (not 1-4), naturresurser som vi är beroende av (*ekologisk hållbarhet*) samt folkhälsan (*social hållbarhet*).

6. Vi måste både minska energianvändningen och göra den fossilfri. Sol/vindkraft/bio-bränsle mm kräver också resurser och skapar avfall (se not 3). T ex saknas mark till energiodling för fordonsbränsle.